

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף לח

(בעמוד הקודם)

למדנו אתמול: נחלקו הדעות האם כשנאמר בתורה לשון 'מושב' (כגון 'בכל מושבותיכם') הכוונה לכל המקומות אפילו בחו"ל, או הכוונה לאחר שתירשו את הארץ ותחלקו אותה. נפקא מינה לאיסור 'חדש' שנאמר בו 'בכל מושבותיכם' האם איסורו נוהג רק בארץ או גם בחו"ל.

בשלמא למ"ד מושב: בני ישראל נכנסו לארץ בעשרה בניסן. בפסוק כתוב שהם אכלו מתבואת הארץ למחרת הפסח בתאריך ט"ז בניסן. כלומר שהם לא אכלו קודם לכן מהתבואה אלא רק אז.

למאן דאמר ש'מושב' הכונה בכל מקום אף בחו"ל - מובן מדוע בני ישראל כנשכנסו לארץ לא אכלו את תבואת הארץ עד מחרת הפסח, כי מיד כנשכנסו לארץ נהג איסור חדש והיה אסור להם לאכול את התבואה עד לאחר הקרבת העומר.

אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה: אבל למאן דאמר ש'מושב' הכוונה לאחר ירושה וישיבה - הרי כשנכנסו ישראל לארץ עדיין לא נהג איסור חדש (עד 14 שנה לאחר (מכן), ומדוע אם כן לא אכלו מתבואת הארץ?

תירוץ: לא הוו צריכי: לא היה להם צורך לאכול מתבואת הארץ כי עדיין נשאר להם מן. המן נשאר להם במשך 39 יום! מיום פטירת משה ב'ז' באדר שאז פסק המן, עד למחרת הפסח בט"ז בניסן שאז אכלו מתבואת הארץ.

אי אפשר לומר עד וכו': כלומר מצד אחד כתוב שהם אכלו את המן 'עד בָּאֵם אֶל אָרֶץ נִשְׁבְּתָ' דהיינו עד לאחר שעברו את הירדן אל ארץ ישראל הטובה, ומצד שני כתוב שהם אכלו את המן 'עד בָּאֵם אֶל קְצֵה אָרֶץ כְּנָעַן' דהיינו עד בואם לערבות מואב קודם שעברו את הירדן.

אלא שהמן פסק מלרדת כבואם לערבות מואב, אבל הם המשיכו לאכול אותו בזמן שהייתם בערבות מואב, עד בואם אל ארץ נושבת, ובתוך הארץ במשך 6 ימים נוספים עד טז' בניסן.

תניא אידך ובני ישראל אכלו וכו': נאמר בפסוק שבני ישראל אכלו את המן 40 שנה. אבל לכאורה אין זה מדויק כי הם אכלו אותו פחות שלושים יום. משום שהמן התחיל לרדת כחודש אחרי יציאתם ממצרים - בחמשה עשר לחודש השני בשנת יציאתם ממצרים הם בקשו בשר ולחם, ולמחרת בטז' באייר התחיל המן לרדת, והם אכלו אותו עד טז' בניסן בשנת הארבעים.

וכתיב ויהי אחרי מות משה וכו': נאמר ביהושע "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְ-הוָה וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְשֻׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר: מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל". לאחר מכן אמר יהושע לעם שבעוד שלושה ימים הם יעברו את הירדן.

כלומר לאחר שנסתיימו השלושים ימי אבל משה, ועוד שלושה ימים נוספים - נכנסו בני ישראל לארץ. והיה זה בתאריך י' בניסן. אם כן יוצא שמשה מת בז' באדר.

*

תניא רשב"י אומר שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: כלומר נצטוו במדבר לקיים אותם כשיכנסו לארץ. והם: חדש ערלה וביכורים. שהם מצוות השייכות בקרקע ובמדבר לא היה להם אפשרות לקיים אותן. שלושת המצוות הללו נוהגות בחו"ל מדאורייתא.

והוא הדין שינהגו: כלומר 'חדש' נוהג בחו"ל כי נאמר 'כָּל־ל מְשֻׁבְּתֵיכֶם' ורשב"י סובר 'בכל מקום שאתם יושבים'. וערלה וביכורים נוהגים בחו"ל מקל וחומר מ'חדש'.

ב'חדש' יש שלוש קולות: א. אין איסורו 'איסור עולם' אלא רק עד טז' בניסן ולאחר מכן הוא מותר מאליו. ב. אינו 'איסור הנאה' אלא רק איסור אכילה ולכן מותר לקצור בשביל להאכיל לבהמה. ג. יש היתר לאיסורו - כלומר בתוך זמן איסורו יש לו אפשרות של היתר דהיינו ביום טז' בניסן עצמו מותרת התבואה על ידי הקרבת העומר.

כלאיים שאיסורן איסור עולם וכו': אם זרע גפן עם חיטה, הגפן נאסרת לעולם. ואסורה בהנאה. ואין שום אפשרות להתיר את האיסור הזה.

והוא הדין לערלה בשתיים: כלומר גם לערלה יש קל וחומר מ'חדש' אבל רק בשני דברים: א. אסורה בהנאה ב. אין היתר לאיסור ערלה. אמנם אין איסורה 'איסור עולם' כי לאחר שלוש שנים פוקע איסור ערלה.

רבי אליעזר ברבי שמעון אומר: הוא חולק על אביו רשב"י, וסובר ששלושת המצוות הלו אינן נוהגות בחו"ל מדאורייתא (כלומר מהתורה שבכתב). 'חדש' גם לא אסור מדרבנן בחו"ל. ואילו ערלה וכלאיים נוהגות בחו"ל או מדרבנן או מהלכה למשה מסיני. כדלהלן.

כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ: כלומר כל מצוה שנצטוו לעשותה קודם כניסתם לארץ (דהיינו שהיא חובת הגוף) נוהגת גם בחו"ל. ואילו כל מצוה שנצטוו במדבר לקיים אותה רק לאחר כניסתן לארץ (דהיינו שהיא תלויה בארץ) נוהגת רק בארץ.

קושיא: **השמטת כספים חובת הגוף היא:** ומדוע אמר רבי אלעזר שנצטוו לקיימה לאחר כניסתם לארץ?

תירוץ: **לא נצרכא אלא לכדתינא וכו':** באמת לא נצטוו ישראל לקיים שמטת כספים קודם כניסתם לארץ, מכיון ששמטת כספים תלויה בשמטת קרקע וממילא רק בזמן שנוהגת שמטת קרקע נוהגת גם שמטת כספים. זאת משום שנאמר "וְזָה דָבָר הַשְּׁמִטָה שְׁמוֹט" בפסוק מוזכרות שתי שמטות: אחת קרקע ואחת כספים - ללמד שהאחת נוהגת רק בזמן שגם השניה נוהגת.

מכיון ששמטת קרקע היא מצוה התלויה בארץ, גם שמטת כספים נחשבת כתלויה בארץ. ומחדש רבי אלעזר שבכל אופן היא נוהגת גם בחו"ל.

קושיא: **ואימא במקום שאתה משמט:** מדוע לא נאמר שמכיון ששמטת כספים תלויה בשמטת קרקע אם כן היא תהיה נוהגת רק במקום שיש שמטת קרקע - כלומר רק בארץ ישראל ולא בחו"ל?

תירוץ: **תלמוד לומר כי קרא וכו':** יש לימוד מיוחד שהיא נהגת בכל מקום.

קושיא: **שילוח עבדים חובת הגוף היא:** וקשה כנ"ל.

תירוץ: סד"א הואיל וכתוב וכו'.

אם כן מה תלמוד לומר בארץ: אם שילוח עבדים נהוג גם בחו"ל מדוע באמת נאמר "וּקְרָאתֶם דָּרוֹר בְּאַרְצְךָ" דוקא? והתשובה ללמד שרק כאשר היובל נהוג בארץ שאז שילוח עבדים נהוג בארץ - השילוח עבדים נהוג גם בחו"ל. אבל כאשר יוכל לא נהוג בארץ גם שילוח עבדים לא נהוג בחו"ל.

היובל נהוג בארץ רק 'כאשר כל יושביה עליה', אבל ממתי שגלו מקצת בני ישראל מהארץ כבר לא נהוג היובל (הגמרא בערכין לבי'), וממילא גם לא נהוג שילוח עבדים בחו"ל.

תנן התם החדש אסור מן התורה בכל מקום: התנא הזה סובר ש'בכל מושבותים' בכל מקום שאתם יושבים.

קושיא: מאי 'הלכה'?

הלכתא מדינה: כלומר מנהג שנהגו בני מדינת חו"ל ופשט המנהג ברוב ישראל (יד רמה). איסור שנובע מכח מנהג קל יותר מאיסור 'מדברי סופרים', כי לא לוקים עליו כמו שלוקים 'מכת מרדות' העוברים על דברי סופרים.

א"ל עולא לרב יהודה: לשיטתי שערלה אסורה מהלכה למשה מסיני, ואילו כלאיים אסורים מדרבנן - מובן מדוע יש חילוק בין ספק ערלה בחו"ל לבין ספק כלאיים בחו"ל. כדלהלן. אבל לשיטתך לא אמור להיות חילוק ביניהם כי שניהם אסורים רק מדרבנן.

ספק ערלה: דהיינו פרדס שיש בו עצים מבוגרים ועצי ערלה, וקטף גוי פירות מהפרדס ולא ידוע מהיכן קטף.

בסוריא מותר: דוד המלך כבש את סוריא והוסיף אותה על ארץ ישראל. הכיבוש שלו היה 'כיבוש יחיד' והמשנה סוברת 'שכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש', ולכן סוריא באמת נחשבת כחו"ל, אלא שבגלל שסוריא קרובה לארץ ישראל חכמים החמירו בה. אמנם בספק ערלה לא החמירו ומותר לקנות מהגוי את הפירות.

בחו"ל יורד ולוקח: יורד היהודי ואומר לגוי שילקט לו פירות מהפרדס, ובתנאי שלא יראה היהודי את הגוי כשהוא לוקט את הפרי מהעץ ערלה, אלא הגוי הולך וחוזר עם הפירות.

כרם הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו: כרם גפנים הנטוע בירק והוא כלאים, וגוי מוכר ירק בסמוך לכרם ויש ספק שמא הוא הגיע מהכלאים.

בחו"ל יורד ולוקט: מותר לישראל לרדת ולבקש מהגוי שילקוט לו ירק מהכלאים, ובתנאי שהיהודי לא ילקוט בעצמו מהכלאים.

נמצא שבחו"ל ערלה חמורה מכלאיים, כי ערלה מותרת רק בספק ואילו כלאיים מותרים ממש.

אומר עולא לרב יהודה: לשיטתי שערלה אסורה מהלכה למשה מסיני מובן מדוע היא חמורה מכלאים. אבל לשיטתך היה על המשנה לכתוב אותו נוסח בשני המקרים. או להחמיר בשניהם, או להקל בשניהם.

תירוץ: האמר ליה שמואל: אכן יש לגרוס נוסח שווה בשני המקרים או לחומרא או לקולא.

ומר בריה דרבינא גורס בשניהם לקולא.